

ÇEVRE HAKKI, YAŞAM HAKKI

Ecz. İsmail GÜMRÜKÇÜ(*)

ÇEVREMİZİN ANKET DEFTERİ

Sebze, meyva ya da çay ve tütün ve fındık?

-Radyasyon!

Deniz Ürünleri?

-Can çekişme!

Deniz?

-Varil, artık, zehir, kanalizasyon!

Et, tavuk?

-Hormon!

Hava, soluk almak?

-Sakınca, tehlike!

Kent?

-Göç, gecekondu, gürültü!

Kıyı?

-Yağma, beton!

Çöp?

-İthalat! sarıkkı bir kimseye yapılan iğnenin ürkünç gezisi!

Göl, dere?

-Koli basili!

Akaryakıt?

-Artı denize bırakılan!

Orman?

-Tarla açmak için yakılan!

İstanbul!

-Yarım milyon taşıtın hergün bir saat ilerlemeden çalıştığı egzost kenti!

İnsan?

-?..

NOT: Bu sistemin insanla en küçük bir ilişkisi yok. Nesnesinin insan olmasından başka. Özne tahtından "çıkarmak, kar" indirilmedikçe bu "nesnellik" değişmeyecek.

(*) TEB Merkez Heyeti Üyesi

HANGİ ÇEVRE, NASIL BİR ÇEVRE!

Bugün ülkemizde yaşanan önemli sorunlardan biri'de çevredir. Öyle ki insanların sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı ciddi olarak tehdit altındadır. Tehdit ise hiçde azımsanacak gibi değil.. Hava kirlenmesine neden olan maddeler kanın oksijen taşıma kapasitesini azaltıyor, burundaki kılların hareketlerini engelliyor. Ağızdan alınan nefes sonucu ciğerlere giden bu zehir, göğüs sıkışmasına, baş ağrısına, kusmaya, solunum yolu hastalıklarına, göz rahatsızlıklarına ve kansere neden oluyor.

Bir yandan'da deniz kirliliği; doğa kirliliği giderek yoğunlaşıyor.. Zehirli ya da radyasyonlu çöp ithali, denizlerimize ve bilhassa Karadeniz'e dökülen variller, zaman zaman iç sularımızda bekleyen lanetli gemiler, alçaktan uçan NATO uçaklarının gürültüsünün Almanya'dan Konya Ovası'na taşınması, betonlaşan kıyılar, kirlenilen göllere,nehirlere akıtılan lağım suları, yerleşim alanlarının havadan ilaçlanması, plansız sanayileşme ve kentlere göç ve de gecekondulaşma, kısacası kimi kez çıkar için, kimi kez bilgisizlik ve bilinçsizlik yüzünden içinde yaşadığımız çevre giderek öldürülüyor. Teknik üretim, yerleşme, kentleşme, çıkara dayalı işlemler sarmalında evrimleşiyor!..

Doğa çevrenin bir parçası. Çevre ise en genel anlamda insan ve diğer tüm canlılar ile birlikte doğanın ve doğadaki insan yapısı öğelerin bütünüdür. İnsanın doğa ile olan ilişkisi bu bütünlük düzleminde sürekli bir değişim ve dönüşümle gerçekleşmektedir. Bu ilişkiler bütünü olan çevrenin soruna dönüşmesi insan kaynaklıdır. Doğanın ilişkiler sistemi ve dengeleri öylece zorlanır. İnsan zorlar; dengeler bozulur. Kirlenme, kirlenme diye adlandırılan olumsuzluklar ortaya çıkar.

İnsanların üretim ve yaşam biçimlerinin teknolojik ilerlemeye koşut giderek gelişmesi, göçebeliliğin yerini yerleşikliğe bırakması ve nüfusun artması bu dengelerin bozulmasının önemli nedenleri olmuştur ki bu süreçlerde de insanlar hep doğadan almakla evrimleşmişlerdir. Yani ilk insana egemen olan doğa insanın gelişmesi sonucu onun egemenliği altına girmiştir.

İlk olarak, insanın bir anlamda varlığını sürdürebilmesi diye masumca öne çıkan doğayı değiştirme çabaları giderek siyasal sistemlerin ürettiği bazı çıkar gruplarının onu bozması yönünde gerçekleşmiş ve gün olmuş bu olumsuzluklar insana yönelik tehlikeleri de bugüne değin taşımıştır.

Geldik bugüne...

Bugün bir ülkede çevre sorununun ne ölçüde çözümlenebilmiş olduğu o ülkede "insan"a verilen önemle ölçütlenebilmektedir. Doğanın da hem verebildikleri hemde alabileceği yönden kısıtlılıkları olabileceğinin kavranabilmesi onun kirlenmesini önlemenin koşulu olarak öne çıkmakta ve de ülkelere çağdaşlık niteliği katan değerlerden birinde onların doğa ile olan ilişkilerinin biçimi olmaktadır.

Peki ya ülkemizde?

Ya da insan yaşamının içinde olduğu çevreye ülkemiz siyasi otoritesi nasıl bakmaktadır?

KRAVATLI DILENCİ

Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı'nda ilan olunan "Dünya Çevre Günü"nden bugüne aradan tam onyediy yıl geçti. Bu yılda ülkemizde bugünün anısına diğer günlerde olduğu gibi yine "yasaklar sayıldı" yine "genel geçer" sözler söylendi. Çevre bilincinin geliştirilmesi, çevre kirliliğinin önlenilmesi doğrultusunda söylevler çekildi..

Ve sonra... Hepsi o kadar işte!

Aynı ölenin ardından tekrar yaşama bulunulan yerden başlamak gibi! Ama çevre toprağa gömülen ölü değil. Kaldı ki ölmedi... Ne acı'ki öldürülüyor.

"Türkiye için çevre bir lükstür" demişti eski turizm bakanlarından Mükerrerem Taşçıoğlu. "Dilenciye kravat takmaya benzer" diyel

Yalnız Taşçıoğlu'mu?

Daha niceleri geldi ve de gelmişti, niceleri geçti. Ama anlayış hiç değişmedi.

Belediyelerin de yaklaşımları pek farklı olmadı... Kanalizasyonları onca çağdaşlığı ile düşe, ardından tüm kirli suları -kimyevi maddeleri bu borularla denize akıt. Ama denizi korumak için (Filtreler vb.) hiçbirşey yapma!

"Boğaz akıntıları kirliliği alıp Karadeniz'e götürecekt" diyordu devrin İstanbul Ana Kent Başkanı Dalan. Bu olumsuz söylemi ve de yaklaşımına karşın bu işin de söylediği gibi olmadığı; kirliliğin büyük bölümünün yine boğaza geri döneceği bilimsel olarak saptandığında Dalan'ın verdiği yanıt "ne yapalım yani? Uzun vade'de güneş'te soğuyacak" şeklinde olmuştu!

Ya Çernobil olayı?

Radyasyon olgusu ülkemizde çevre konusunun apayrı bir ağılatısıdır. (dramadır) Halkın bilgilendirilme hakkının bu denli ayaklar altına alındığının bir benzeri hiç yaşanmadı..

Dönemin bu işten sorumlu kişisi, TAEK Başkanı Prof. A. Özemre o sıralar şöyle diyordu;

—Radyasyonun ne olduğunu bilmeyen zavallı halkım, dozları ne yapsın!

Peki onlar ne yapıyorlardı?

Çernobil'den sonra Avrupa hatta binlerce kilometre uzaklıktaki ABD bile önlemler alırken, yine bu ülkeler sebze, süt, meyva ve diğer ürünlerinin tüketimini yasaklarken bizde ise sayın Başbakan "radyasyonun azının yararlı" olduğunu söylüyor ama sonuçları söylemiyordu! Sayın Cumhurbaşkanı ve dönemin Sanayi Bakanı ise televizyonda örnek olsun diye sonradan kilosunda 50-100 bin bekerel radyasyon olduğunu öğrendiğimiz çayları içiyordu!

Adı "panik yaratılmasın" diye yaşamda onca tuhaflığı ile öylece sürüyordu. Ve sürüyor...

Ve böylece ve hergün ve gide gide çevre hakkımız çigneniyor, çevrimizin kirlenmesi sürüyor..

Ve böylece ve hergün ve gide gide çevre hakkında bilgi edinme hakkımız yok kılınıyor.

Diğer yanda tüm çözüm halkın çevre bilincine, kültürüne çıkarılan ihale ile özdeş kılınıyor. Kendi sorumlulukları ötesinde televizyondan, radyo'dan halka mesajlar iletiliyor..

Kirleten onlar, halka temizle deniliyor!

Temizlik yoksa o kez halk sorumlu tutuluyor..

İnsanın sağlıklı yaşam hakkını çevre kirliliğinin artık tehdit etmeyip yok etmeye başladığı, çevresiz sanayileşmenin ve kalkınmanın olamayacağı gerçeği asla gündeme getirilmiyor.

İnsana ve topluma önem verme bilincinin köklü bir biçimde yerleşmesi ile "yaşanılır çevre" sonuçlarına ulaşılabilmesi hep yok sayılıyor.

Çevreyi oluşturan, özellik kazandıran gücün toplumun kendisi olduğu, çevreyi süreç içinde oluşturan gücün insanı odak noktası olan çabalar olduğu sürekli unutuluyor.

İşte bunlar için direnmek gerekiyor. Sormak, sorgulamak, irdelemek, istemek, karşı çıkmak gerekiyor..

Daha da ötesinde tüm bunların gereği diye "birey" olmak gerekiyor... İnsan bireyleşmedikçe "insan" kimliği nerede ola ki?...

TOPLUM VE BİREYİN SENTEZİ: İNSAN

Tarih boyunca insanın bireyleşmesi önce doğanın, daha sonra toplumun ve devletin egemenliğinden kurtulmasıyla gerçekleşmiştir.

İnsan önce var olmuş, sonra gelişimine koşut doğayı değiştirerek onun egemenliğinden kurtulmuştur. Ve o kez de topluma bağımlı olmuştur.. Bağımsızlığı ise onun birey kimliğini kazanabilmesi ile oluşur. Yani doğayı yenen toplumsal bir varlık olan insan giderek toplumun ya da devletin egemenlik ya da engellerini aştığı oranda bireyleşmeye başlamıştır..

Ülkemizde ise, insan önce bir Osmanlı geleneği ekseninde "kul" olmuş, ardından "uyruk" (tebaa), daha sonra gelen Cumhuriyetle "yurttaş".

Ancak haklar hiç alınmamış, hep bağışlanmış. Yurttaşlık döneminde bile uyruk konumu korunmuş. Atlanıldığı söylenen çağa karşı da bu konumsallık sürüyor!

Demokratikleşme ve çağdaşlaşmanın ön koşulu olan insanın hak ve özgürlüklerine sahip çıkarak kamu gücü karşısında birey kimliğini kazanması, doğaldır ki tüm diğer haklar gibi çevre hakkını da en temel insan haklarından biri olarak öne koyacaktır. Ve giderek elde edilecektir!

Çünkü o bir insandır. Ve ona kimliğini kazandıracak ana çizgilere zorunludur.